

Кирило ПАНТЕЛЄЄВ,

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Представлена стаття присвячена проблемам професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, зокрема такому її компоненту, як культура здоров'я. Автор здійснив аналіз особливостей фахової підготовки майбутніх фахівців прикордонної служби, і на підставі цього аналізу сформулював методичні рекомендації щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників на основі виокремлених педагогічних умови формування відповідної культури.

***Ключові слова:** фахова підготовка, культура здоров'язбереження, майбутніх офіцери-прикордонники, методичні рекомендації.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема збереження здоров'я громадян українського суспільства з інституціонального рівня перейшла на загальнодержавний та міждержавний, що свідчить про її виняткову актуальність та першочергову важливість.

Рівень сформованої у суспільстві культури здоров'язбереження свідчить про соціально-економічний потенціал цього суспільства, впливає на його майбутнє, генезис соціальної пам'яті та історії.

В основному законі України – Конституції проблема здоров'я громадян задекларована як найвища цінність. Проте фактичний стан здоров'я українських громадян демонструє тенденцію щодо його погіршення. Все це свідчить про існування негативних факторів, зокрема несприятливого екологічного середовища, зростання кількості соціальних ризиків, небезпеки в освітньому середовищі, проведення антитерористичної операції тощо.

У зв'язку із цим, соціальні інститути українського суспільства у процесі реформування та трансформації, приділяють увагу проблеми формування

культури здоров'язбереження. Серед таких інститутів соціуму чимале значення має прикордонне відомство держави – Державна прикордонна служба України. Фахова підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників повинна формувати в них відповідний рівень культури здоров'язбереження, стабільний стан фізичного та психічного здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідження проблеми формування культури здоров'я молодого покоління відображене у різних видах документів, що приймалися під час проведення міжнародних конференцій із зазначеної проблем [5].

Теоретичний аналіз наукової літератури підтверджує актуальність досліджень, пов'язаних із проблемою ефективних методів у збереженні здоров'я людини, зокрема: В. Горащука [1], О. Маркова [2], І. Матюшина [3], Ю. Мельника [4], В. Скуміна [5], О. Сухомлинського [6] та ін. Загальновизнаним стає твердження про те, що потреба в здоров'ї повинна перетворюватись в культурну потребу та стати нормою життя особистості.

Таким чином, **метою статті** є аналіз методичних рекомендацій щодо формування культури здоров'язбереження в майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичне вивчення представленої проблеми та результати дослідно-експериментальної роботи дають можливість визначити зміст методичних рекомендацій науково-педагогічному складу ВВНЗ щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників.

Результативність процесу формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників залежить від глибокого усвідомлення кожним учасником освітнього процесу ВВНЗ важливості та необхідності удосконалення професійних якостей майбутніх фахівців прикордонної служби, від цілеспрямованого виконання шляхів реалізації відповідних педагогічних умов, а також висококваліфікованої діяльності представників науково-

педагогічного складу.

Метою формулювання методичних рекомендацій є формування високого рівня культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників.

Для реалізації зазначеної мети було сформульовано такі логічно пов'язані завдання: оволодіння представниками науково-педагогічного складу основними положеннями «освіти здоров'я» та розуміння сутності «культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників»; ознайомлення представників науково-педагогічного складу зі складовими компонентами культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників; ґрунтовний аналіз змісту педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.

Отже, представникам науково-педагогічного складу ВНЗ пропонуються такі методичні рекомендації:

1) Усвідомлення та врахування особливостей формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників: освітній процес слід спрямувати на вирішення завдань щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників; дотримуватись принципу єдності трьох сфер: інтересу, потреби та мотиву із пізнавальною активністю та освітньою діяльністю курсантів; забезпечити відповідний рівень вимог зі сторони представників науково-педагогічного складу до відношенню до курсантів; у діалогічному процесі між науково-педагогічним складом та курсантами виявляти до них повагу; враховувати вікові та індивідуальні особливості майбутніх офіцерів-прикордонників.

2) Забезпечити відповідні форми організації освітньої діяльності. З метою формування певних професійних якостей майбутніх офіцерів-прикордонників, слід створювати умови вибору, змусити постійно відчувати необхідність приймати те чи інше рішення.

3) Забезпечити реалізацію дидактичних принципів формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників: загальних (дотримуватись науковості та світоглядної спрямованості навчання; активності

та доступності навчання, проблемності, послідовності, систематичності, зв'язку із вихованням) та специфічних (наступності, вимогливості, нормативності, гуманності тощо).

4) Ознайомлювати майбутніх офіцерів-прикордонників з основними професійними поняттями та категоріями, з урахуванням психологічних особливостей процесу засвоєння нових знань.

5) Оптимізувати використання інноваційних методів навчання під час вивчення дисциплін «Фізичне виховання», «Особиста безпека», «Соціологія», «Етика професійної діяльності» з метою формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників.

6) Під час викладання зазначених вище дисциплін звертати увагу на зміст понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «культура здоров'язбереження», чітко розмежовуючи один від одного.

7) Розробити систему методичного забезпечення щодо оволодіння та активного впровадження у практику, передового вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників.

8) Оціночні процедури, що використовуватимуться у процесі формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників повинні відповідати сутності, особливостям та структурі вище згаданої культури. Необхідно застосовувати розроблені системи тестових завдань, контент-аналізу документів, поведінки та діяльності курсантів.

9) Розробити та використовувати тестові завдання, контрольні роботи, задачі фізичних нормативів, підсумкової звітності щодо визначення рівня сформованості культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників.

10) З метою формування та розвитку необхідних професійних якостей, знань та вироблення умінь та навичок варто використовувати систему організованих розвиваючих взаємодій між суб'єктами навчальної діяльності – *тренінг*.

11) Під час викладання навчальних дисциплін «Фізичне виховання», «Особиста безпека», «Соціологія», «Етика професійної діяльності» з метою формування «Фізичне виховання», «Особиста безпека», «Соціологія», «Етика професійної діяльності» слід опиратись на рольову теорію, що допомагає оволодівати ефективними стратегіями ведення здорового способу життя, основами професійної діяльності.

12) Зміст навчання з дисциплін «Фізичне виховання», «Особиста безпека», «Соціологія», «Етика професійної діяльності» повинен бути спрямований на формування усіх компонентів культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників. Реалізація цієї рекомендації можлива, якщо, наприклад, у відборі та використанні ситуативно-проблемних методів забезпечується контекстність, тобто засвоєння тими, кого навчають різноманітних професійних статусів, ролей та функцій.

Обґрунтовані вище методичні рекомендації щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників виконують такі функції: функція розвитку – у підвищенні рівня професійної майстерності представників науково-педагогічного складу; функція корекції – виявлення та усунення недоліків у формуванні культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників; функція пропаганди – ознайомлення представників науково-педагогічного складу із явищем культури здоров'язбереження та її структурою.

Важливим аспектом у методичній роботі щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників, є реалізація певних дидактико-психологічних умов:

1. Дотримання основних положень «освіти здоров'я»: організація діяльності курсантів за своїм змістом повинна відповідати майбутнім професійним ролям та функціям; використання у викладацькій діяльності інноваційних технологій, засобів та методів з метою стимулювання діяльності курсантів; система діагностики повинна бути адекватною структурі, змісту та критеріям культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників;

спрямованість змісту навчання та виховання на формування усіх компонентів культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників.

2. Дотримання положень рольової теорії особистості у формуванні культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників: оволодіння курсантами результативними стратегіями професійного спілкування, здорового способу життя.

3. Дотримання наукових характеристик «освіти здоров'я» у виборі засобів, методів, форм навчання: ситуативно-задачний підхід (ознайомлення із сутністю різних професійних функцій, забезпечення засвоєння їх курсантами в умовах ігрової взаємодії); проблемний підхід (відображення у змісті навчальних дисциплін професійної дійсності на основі створення рольових та ділових ситуацій, що моделюють реальні професійні проблеми); особистісно-діяльнісний підхід (використання активних методів навчання, контекстна діяльність курсантів, підвищення активності та самостійності курсантів).

4. Інтегративний підхід в організації освітнього процесу: застосування навчально-методичного забезпечення формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників; розробка та апробація інтерактивних форм навчання.

Запропоновані вище методичні поради щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників матимуть швидкий та позитивний результат, якщо реалізувати такі шляхи впровадження наступних методичних рекомендацій у практику ВВНЗ:

1. Організація заходів (семінарів, практикумів, методичних нарад тощо) з проблем формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників.

2. Застосування тренінгу, що дає можливість відпрацювати прийоми адекватного аналізу проблемної (конфліктної) ситуації, ефективної взаємодії та взаєморозуміння тощо. При використанні будь-якого виду тренінгу у підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників слід чітко формувати завдання – які професійні та/або особистісні якості удосконалюються.

3. Вивчення методичних матеріалів з проблем формування культури здоров'язбереження у практиці вищої школи.

4. Використання різноманітних форм та методів активізації пізнавальної діяльності курсантів (конференції, тренінги, семінари, ігри, кейс-технології, імітацію, практичні роботи, спортивні змагання, які передбачають обов'язкове опрацювання інформації за професійно-оздоровчою тематикою тощо).

Для того, щоб реалізація представлених методичних рекомендацій щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників була успішною, слід дотримуватись наступних етапів:

етап діагностування – діагностика рівня сформованості культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників; етап настановчий – підготовчі заходи (зондажні дослідження); етап основний – використання дидактичних, психологічних, виховних технік у процесі формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників; корегування основного процесу; етап завершальний – обговорення результатів, проведення повторної діагностики, формулювання висновків та рекомендацій.

Висновок. Використання запропонованих вище методичних рекомендацій щодо формування культури здоров'язбереження майбутніх офіцерів-прикордонників спрямоване на формування їх професійної компетентності, підвищення рівня ефективності їх фахової підготовки, актуалізації професійного самовдосконалення.

Перспективами подальших наукових розвідок у контексті розв'язання проблеми формування культури здоров'язбереження, актуальними є питання впровадження в освітній процес ВВНЗ інноваційних методик та технологій щодо формування зазначеної культури.

Список використаної літератури

1. Горашук В. П. Теоретичні підходи до формування культури здоров'я школярів / В. П. Горашук // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного інституту ім. П. Д. Осипенко (Педагогічні науки) : у 2-х ч. – Ч. 2. – Бердянськ, 2002. – С. 128–136.

2. Маркова О. В. Виховання здорового способу життя учнів старшого підліткового віку з ослабленим здоров'ям : дис.... канд. пед. наук :13.00.07 / Маркова Олена Віталіївна. – Кіровоград, 2011. – 292 с.

3. Матюшин И. И. Место ценностей в коммуникации (по работам Ю. Хабермаса) // Актуальні проблеми держави і права : Збірник наукових праць. Вип. 40 / Редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред) та ін.; Відп. за вип. Ю. М. Оборотов. – Одеса : Юридична література, 2008. – С.86–93.

4. Мельник Ю. Б. Концептуальні засади формування культури здоров'я особистості молодшого школяра: монографія / Ю. Б. Мельник. – Х. : ХНПУ, 2011. – 244 с.

5. Скумин В. А. Культура здоровья – фундаментальная наука о человеке. – Новочеркасск : ТЕРОС, 1995. – 132 с.

6. Сухомлинський В. О. [Текст] : біобібліографія : 1987–2000 рр. / уклад. : Г. І. Сухомлинська, О. В. Сухомлинська; за ред. : Н. О. Гажаман, Л. І. Ніколюк. – К. : КНЕУ, 2001. – 128 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор, Діденко О. В..

Пантелеев К. Методические рекомендации по формированию культуры здоровьесбережения будущих офицеров пограничников в процессе профессиональной подготовки

Представленная статья посвящена проблемам профессиональной подготовки будущих офицеров-пограничников, в частности такому его компонента, как культура здоровья. Автор осуществил анализ особенностей профессиональной подготовки будущих специалистов пограничной службы, и на основании этого анализа сформулировал методические рекомендации по формированию культуры сохранения здоровья будущих офицеров-пограничников на основе выделенных педагогических условий формирования соответствующей культуры.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, культура сохранения здоровья, будущих офицеров-пограничников, методические рекомендации.

Pantyleev K. Methodological Recommendations for the Formation of Health Culture Culture of Future Officers-borders in Professional Preparation

The problem of preserving the health of citizens of Ukrainian society from the institutional level has become national and intergovernmental, indicating its exceptional relevance and paramount importance.

The level of health culture in society is evidenced by the socio-economic potential of this society, influencing its future, the genesis of social memory and history.

In the main law of Ukraine - the Constitution, the problem of public health is declared as the highest value. However, the actual state of health of Ukrainian

citizens shows a tendency towards its deterioration. All this testifies to the existence of negative factors, in particular the unfavorable environmental environment, the increase in the number of social risks, the danger in the educational environment, the implementation of anti-terrorist operations, etc.

In this regard, the social institutions of Ukrainian society in the process of reforming and transforming, pay attention to the problem of forming a culture of health preservation. Among such institutes of society the border authority of the state - the State Border Guard Service of Ukraine is of considerable importance. Professional training of future border guards officers should form an appropriate level of their culture of preservation of health, a stable state of physical and mental health.

The article is devoted to the problems of professional training of future officers-border guards, in particular such a component as health culture. The author analyzed the peculiarities of the professional training of future specialists of the Border Guard Service, and on the basis of this analysis formulated methodological recommendations for the formation of a culture of preserving the health of future officers-border guards on the basis of the isolated pedagogical conditions for the formation of the corresponding culture.

Key words: *vocational training, culture of health preservation, future border officers, methodical recommendations.*